

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ВИВЧЕННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

EUROPEAN EXPERIENCE OF RURAL TERRITORIES DEVELOPMENT: STUDYING THE OPPORTUNITIES FOR UKRAINE

Андрій Сава

кандидат економічних наук, докторант
Інституту аграрної економіки

Andriy Sava

PhD in Economics, Full Doctorate Candidate,
Institute of Agrarian Economics

Ключові слова: *сільські території, моделі розвитку, сталий розвиток.*

Key words: *rural territories, development models, sustainable development.*

Вступ. Розвиток сільських територій як проблематика вітчизняних наукових досліджень з'явилася відносно недавно і базується, як правило, на постулатах західної науки. Застосування основних положень наукових доктрин з розвитку сільських територій відбувається у виборі наукових позицій: повне копіювання закордонного досвіду та некритичне його сприйняття; ігнорування досвіду інших країн у сфері розвитку сільських територій, спроби знайти власний шлях розвитку сільських територій.

На наш погляд, кожен із цих векторів досліджень і практичних дій у процесі регулювання соціально-економічним розвитком сільських територій не можна сприймати як одну із крайніх альтернатив вибору. Більш адекватним рішенням було б ефективно поєднати кращий світовий, зокрема європейський, досвід в українській моделі розвитку сільських територій.

Мета та методи. Метою дослідження є вивчення досвіду функціонування сільських територій країн Європейського Союзу та наукове обґрунтування його застосування в українських реаліях їх розвитку та економічного регулювання. Для досягнення поставленої мети використано діалектичний метод пізнання дії економічних законів, системний підхід до вивчення економічних явищ, а також монографічний, абстрактно-логічний та метод абстрагування. Методологічною основою дослідження слугували теоретичні розробки вітчизняних і зарубіжних вчених з питань соціально-економічного розвитку сільських територій.

Результати. Досвід розвинених країн відносно подальшого розгляду можливостей соціально-економічного розвитку сільських територій, засвідчує, що існують фундаментальні суспільно-політичні принципи сталого розвитку, яких треба дотримуватись поряд і в узгодженості з національними особливостями соціально-економічних відносин. До них окремі вчені відносять наступні: 1) принцип раціональної економічної свободи; 2) трудові відносини в суспільстві будуються на принципах соціального партнерства держави, працівників та роботодавців; 3) принцип обов'язкового державного регулювання ринкових відносин; 4) держава в усіх своїх діях дотримується принципу соціальної справедливості; 5) дотримання принципу демократичного колективного управління виробництвом та соціальною сферою суспільства [1, с. 188-190].

За твердженням В. Юрчишина, західна наука останніми роками основну увагу приділяє адаптації концепції людського розвитку до потреб науки як основи (пріоритету) розвитку сільських територій. Тобто пріоритетом розвитку сільської території в розвинутих країнах нині є людський розвиток жителів сільських територій, що має свій прояв у регулятивних актах, інструментах і методах розвитку. Це досить фундаментальне положення, яке потребує осмислення й адаптації в умовах України [6, с. 5].

Так було не завжди. Досвід різних країн свідчить, що основними принципами економічних реформ та відповідно політики розвитку сільських територій з початку ХХ ст. була підтримка бізнесу і виробницт-

ва загалом. Пізніше це стосувалося розвитку сільської інфраструктури та диверсифікації виробництва. При чому країни ЄС досягнули у цьому великих успіхів. На сьогодні ці країни переглянули свої цілі і визначили за необхідне виділяти більше коштів на підвищення якості життя населення загалом [3, с. 400].

На основі пройденої еволюції наукових підходів до реалізації політики соціально-економічного розвитку та утвердженого державного устрою у світі сформувалося декілька моделей розвитку сільських територій та його підтримки. Перша модель – реалізація різноманітних програм підтримки незалежно одна від одної (США, Мексика, Нова Зеландія). Друга модель – механізми та інструменти державної підтримки закріплені законодавчими актами (ЄС, Канада, Туреччина) [2].

Серед неявних моделей розвитку сільських територій у світовій практиці, на думку науковців ННЦ «Інститут аграрної економіки», найбільш придатною та перспективною для України є європейська модель. Оскільки вона передбачає реалізацію політики розвитку сільських територій, яка супроводжується та доповнюється аграрною політикою та політикою підтримки доходності аграрного виробництва [5].

Вивчивши їхній зміст, ми встановили, що різниця між цими моделями полягає у наступному. В ЄС напрями розвитку сільських територій зафіксовані в рамках Спільної аграрної політики – САП (The Common Agricultural Policy – CAP), в той час як в США основні напрями підтримки не виділені законодавчо в окремі програми.

Європейська політика розвитку сільських територій допомагає сільським територіям країн ЄС вирішувати широкий спектр економічних, екологічних і соціальних проблем. Це передбачено в основних базових засадах САП Європейського Союзу, які передбачають: розвиток сільських громад; демократизацію управління; забезпечення здоров'я нації; формування справедливого суспільства; життєдіяльність в рамках екологічних обмежень; досягнення цілей розвитку на основі наукових досліджень.

У Федеративній Республіці Німеччина така політика реалізується через Федеральне міністерство продовольства, сільського господарства і захисту прав споживачів. Виконуючи загальну мету, передбачену державною стратегією, федеральні землі на місцях розробляють програми розвитку сільських територій, де визначають конкретні заходи та інструменти сприяння цьому розвитку [4, с. 151-152].

Програма фінансово підтримується ЄС і федеральною владою, і в її рамках реалізується широкий спектр заходів з розвитку аграрного виробництва та соціальної інфраструктури. Загалом на ці потреби у рамках схеми перерозподілу коштів підтримки з ринкової на користь розвитку сільських територій на період 2015–2019 рр. передбачено щорічне надання 4,5% від максимальної суми національного бюджету.

Розвиток сільських територій та формування політики його підтримки у Польщі, що входить до складу Європейського Союзу, регулюються чіткими правилами викладені у Регламенті Ради (ЄС) № 1698/2005. Вони відповідають основним напрямам програми САП [7, с. 21].

При цьому більша увага приділяється певним специфічним особливостям, які визначаються головними на загальнодержавному рівні, але при цьому не виходять за межі основних, загальних для ЄС положень.

Зокрема, у Польщі Міністерством сільського господарства і розвитку села на базі на зазначених тематичних напрямів розроблена Стратегія розвитку сільських територій. У межах кожної Цілі виділено кілька пріоритетів, які у свою чергу детально описані у конкретних діях. Наприклад, для Цілі 1 «Підтримка гармонійного розвитку сільських територій» виділено наступні пріоритети: диверсифікація з метою забезпечення альтернативних джерел доходів; збереження природних особливостей – ландшафтів на сільських територіях; підвищення активності сільських громад та поліпшення соціальної інфраструктури; розбудова технічної інфраструктури.

Дослідженні відмінності в системі напрямів соціально-економічного розвитку сільських територій є результатом застосування різних методологічних та концептуальних підходів до формування політики їх розвитку. Відповідно до неї у різних країнах сформульовані пріоритети розвитку та зроблене їх ранжування. З наведених у дослідженні напрямів розвитку сільських територій можна констатувати, що в країнах ЄС чіткіше виражений пріоритет людського розвитку в системі розвитку сільських територій порівняно з Україною.

Висновки. Таким чином, це потребує відповідної уваги науковців та практиків до питання регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій. На нашу думку, відсутність уваги до способу інтерпретації зарубіжного досвіду з розвитку сільської території стримує вироблення загально визнаної наукової концепції. Така концепція повинна гармонійно поєднувати вітчизняні наукові напрацювання у

сфері розвитку сільської місцевості з тими напрацюваннями зарубіжних учених, що придатні до застосування в особливих умовах сучасного функціонування сільських територій України.

Список використаних джерел:

1. Гончаренко І.В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики. Львів: ІРД НАН України., 2009. 370 с.
2. Європейський досвід законодавчого регулювання державної підтримки та розвитку сільських населених пунктів // Європейський інформаційно-дослідницький центр. URL: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28885.pdf> (дата звернення 10.02.2017).
3. Куліш І.М. Державна політика розвитку сільських територій: світовий досвід для України // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2014. Вип. 3 (107). С. 395-407.
4. Попова О.Л. Розвиток багатофункціонального сільського господарства: досвід Німеччини // Економіка і прогнозування. 2015. № 2. С. 148-158.
5. Пугачов М. Світовий досвід розвитку сільських територій може бути адаптований до потреб України // ННЦ «Інститут аграрної економіки». URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/899-2014-08-11-07-44-26.html> (дата звернення 10.02.2017).
6. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки // Економіка АПК. 2005. № 3. С. 3–10.
7. Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development // Official Journal of the European Union. 2005. 21 Oct. Vol. 48. 40 p.

References

1. Honcharenko, I. V. (2009). *Sotsial'no-ekonomichnyy rozvytok sil's'kykh terytoriyi rehionu: problemy teorii ta praktyky* [Socio-economic development of rural areas of the region: problems of theory and practice]. L'viv: IRD NAN Ukrayiny., 2009.
2. Yevropeys'kyi informatsiyno-doslidnyts'kyi tsentr (2016). *Yevropeys'kyi dosvid zakonodavchoho rehulyuvannya derzhavnoyi pidtrymky ta rozvytku sil's'kykh naselenykh punktiv* [European experience of legislative regulation of state support and development of rural settlements]. Retrieved from: <http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/28885.pdf>.
3. Kulish, I. M. (2014). *polityka rozvytku sil's'kykh terytoriy: svitovyy dosvid dlya Ukrayiny* [State policy of rural development: world experience for Ukraine]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrayiny*, 3(107), 395-407.
4. Popova, O. L. (2015). *Rozvytok bahatofunktsional'noho sil's'koho hospodarstva: dosvid Nimechchyny* [The development of multifunctional agriculture: the German experience]. *Ekonomika i prohnozuvannya*, 2, 148-158.
5. Puhachov, M. (2014). *Svitovyy dosvid rozvytku sil's'kykh terytoriy mozhe buty adaptovanyy do potreb Ukrayiny* [World experience of rural development can be adapted to the needs of Ukraine]. Retrieved: <http://www.iae.org.ua/presscentre/archnews/899-2014-08-11-07-44-26.html>.
6. Yurchyshyn, V. V. (2005). *Sil's'ki terytoriyi yak systemoutvoryuyuchi faktory rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky* [Rural Areas as System-Generating Factors in the Development of the Agrarian Sector of Economy]. *Ekonomika APK*, 3, 3–10.
7. European Agricultural Fund for Rural Development (2005). Council Regulation (EC) No 1698/2005 of 20 September 2005 on support for rural development. *Official Journal of the European Union*, 48.